

Микола Федяй

SEMINARIUM HISTORICO-PHILOSOPHICUM – МАЙДАНЧИК ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Українська гуманітаристика перебуває в доволі своєрідному стані. Ми маємо поодинокі вартісні дослідження, добрі наукові журнали і сумлінно захищені дисертації. Утім, ці позитивні моменти в'язнуть у похмурому болоті нашої науки, де форма заміняє собою зміст, де дипломи й дисертації купують, де відвертий плагіат міститься в працях ректорів, академіків і міністрів. Що ж робити? Дехто пропонує заборонити дисертації взагалі [Макаров 2023]. Хоч витирати ноги об науку стало вже добрим тоном серед українських посадовців, проте чи має вчена спільнота припинити займатися дослідженнями (які такі існують) через недоладну систему з її «маленькими гвинтіками»? Я так не думаю. Здійснювати якісні дослідження в нас, насправді, ніхто не заважає. Можна донесочу нарікати на погану систему, а можна спробувати змінити ситуацію на краще.

Тож за підтримки спільноти *Sententiae* я вирішив організувати *Seminarium Historico-Philosophicum* – міждисциплінарний гуманітарний семінар на постійних засадах, майданчик для обговорення, дискусії та творення наукового етосу. Формат семінару передбачає:

- 1) *Збір заявок від доповідачів*. Обмеження для учасників щодо диплома чи ступеня немає. Єдина вимога: доповідь має засновуватися на самостійно проведеному дослідженні. Ідеальний варіант – презентувати тему, яка готується як стаття, диплом чи монографія, адже, вислухавши на семінарі зауваження від колег, можна буде покращити власний текст.
- 2) *Формування теми семінару*. На основі кількох (зазвичай двох) доповідей на спільну тему формується загальна тема семінару. Потому на Facebook сторінці «[Seminarium Historico-Philosophicum](#)» [Seminarium 2023] розміщується анонс події, де зазначено дату й місце зустрічі, посилання на Zoom, а також опис доповідей.
- 3) *проведення семінару*. Доповідачам на виступ відведено по 25 хвилин, після виступів – обговорення, де всі охочі можуть висловити свої коментарі, запитання та зауваження. Формат семінару змішаний, тобто можлива участь як аудиторна, так і онлайн. Семінари записуються та за певний час розміщуються на YouTube каналі «Sententiae – історико-філософський журнал».

Наразі проведено чотири семінари. Перший відбувся 29 червня 2023 року, його тема – «Навчальні курси Києво-Могилянської академії XVIII століття». Автор

© М. Федяй, 2023

цього допису, Микола Федяй (аспірант Інституту філософії НАНУ), запропонував доповідь [«Оригінальність навчальних курсів Києво-Могилянської академії в першій половині XVIII століття»](#) [Федяй 2023]. Розповів про могилянські навчальні курси, які у світлі останніх досліджень постають не як самостійно написані київськими викладачами тексти, а як компіляції, в яких заховані західні джерела. Виявлення цих джерел, а також оригінальних вставлень, самостійно написаних могилянськими професорами, може змінити (і вже змінює) погляд на інтелектуальну історію ранньомодерної України. Богдан Бабенко (докторант філософії Ягеллонського університету) презентував свою тему [«Курси етики Києво-Могилянської академії: паризькі періоджерела і способи роботи з ними»](#) [Бабенко 2023]. Доповідач розповів про етичні курси Теофана Прокоповича, Сильвестра Кулябки, Михайла Козачинського, які, як встановив дослідник, використовували паризькі курси XVII ст. при створенні власних. Про ці висновки ще ніде не написано, вони нові та, без перебільшення, революційні, бо що тільки не писали про філософію Прокоповича. Але той факт, що він використовував курс Евстахія (Eustachius a Sancto Paulo), змусить багатьох переглянути свої висновки про тогочасну українську філософію. Антон Потехін (студент історії НаУКМА) зробив доповідь про [«Вивчення математики в Києво-Могилянській академії в другій половині XVIII століття»](#) [Потехін 2023]. На основі джерельної інформації про викладачів, студентів та літературу в академічній книгозбірні А. Потехін розповів про особливості викладання математики в Київській академії. Зосередився він на другій половині XVIII століття, коли математика стає нормативною дисципліною.

Другий *Seminarium*, темою якого стала **«Українська філософія за радянських умов»**, відбувся 2 вересня. Розпочав семінар Ілля Давіденко (аспірант кафедри історії філософії Філософського факультету КНУ ім. Т. Шевченка) зі свого виступу [«Підходи до дослідження української філософії XX століття: модель Василя Лісового»](#) [Давіденко 2023]. Доповідач презентував першу частину свого дослідження, присвяченого критиці моделей історизації філософії України 1960–1980-х років. Зосередився на моделі Василя Лісового, яку реконструював, показавши її слабкі сторони. Оксана Шеремета (к. філос. н., наукова співробітниця Інституту філософії НАНУ) презентувала свою тему [«Радянський відбиток на дослідженнях в Інституті філософії \(1946–1972 рр.\)»](#) [Шеремета 2023]. Доповідь дослідниці була заснована на аналізі джерел, що зберігаються в архіві Інституту філософії та проливають світло на аналізі джерел, що стосуються у сталінські часи, період «відлиги» та «застою». О. Шеремета розповіла про дозволене і заборонене, пряму і приховану цензуру, а також про інші «радянські відбитки» на дослідженнях в радянському Інституті.

Темою третього семінару стали **«Ранньомодерні українські джерела та їхнє критичне видання»**, він відбувся 7 жовтня. Микола Симчич (к. філос. н., науковий співробітник Інституту філософії НАНУ) підготував виступ про «Критичне видання філософських курсів Києво-Могилянської академії». Ці критичні видання, над якими доповідач працює вже більше десяти років – ледь не єдиний приклад наукового видання текстів латинською мовою в Україні. М. Симчич розповів про принципи передачі рукописного латинського тексту, apparatus criticus та особливості перекладу схоластичної філософії. Андрій Кравцов (працівник Інституту української археографії та джерелознавства НАНУ) презентував свою тему «Яким мусить бути критичне видання актових джерел ранньомодерного часу?» Доповідач розповів про успішні й не дуже серії актових видань, що готувалися останнім часом в Україні. Надто запам'ята-

вся випадок, наведений А. Кравцовим, одночасного видання філологами й археографами того самого джерела – приклад кричущої відсутності комунікації між українськими дослідниками.

Четвертий *Seminarium*, «Поняття σοφία (мудрість) і θεολογία (богослов'я): від античності до середньовічної Візантії», відбувся 15 листопада. Тарас Тимо (доктор богослов'я, викладач Богословського факультету УКУ) розпочав із доповіді «Поняття θεολογία (богослов'я) у грецькій патристичній традиції». Т. Тимо підсумував основні тези свого докторського дослідження щодо історії розвитку поняття θεολογία в період античності та середньовічної Візантії, а також розуміння цього поняття в текстах Григорія Богослова і Симеона Нового Богослова. Любомир Дмитришин (бакалавр богослов'я) зробив доповідь про «Поняття σοφία (мудрість) у просторовому плануванні Атен епохи гелленізму». Використовуючи концепт «public realm», Л. Дмитришин розповів про публічний простір Афін, яке місце в ньому відігравала σοφία, а також про вплив філософських ідей на продукування різних типів простору античного поліса.

Гуманітарні науки важно уявити без дискусії. Ще Сократ чіплявся до афінян, обговорюючи з ними філософські проблеми. Університетська система освіти заснована на диспуатах, на кожне ствердження знаходилося своє «sed contra». І справді, для чого робити дослідження, писати тексти... якщо потім про них ніхто не дізнається? Ідеї слід висловлювати, підтримувати і критикувати. Саме в такий спосіб можна відрізнити зерно від половини, якісні дослідження від «наукового сміття». Саме так завжди існувала наука – у дискусії. Тому *Seminarium* може привнести пожвавлення в українську вчену спільноту: стати майданчиком, де дослідники презентуватимуть свої напрацювання та отримуватимуть критику від колег, що лише покращуватиме їхні дослідження.

Однією з особливостей українських гуманітарних дисциплін є їхня замкненість. Поділ на кафедри, відділення, фахові видання часто заважає вченим визирнути за межі власних стін. Для втілення складних проектів потрібні фахівці з різних царин чи щонайменше комунікація між ними. Інакше траплятимуться прикрі курйози, коли два Інститути одночасно публікуватимуть те саме джерело. *Seminarium* – міждисциплінарний, він якраз має всі шанси стати місцем зустрічі істориків, філософів, філологів, архівістів, богословів та ін. Також важливим є залучення до спільного обговорення дослідників різних поколінь, які, можливо, інакше б і не зустрілися.

Тож запрошую подавати свої теми для доповіді¹ та брати участь у дискусії!

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бабенко, Б. (2023, 20 вересня). *Навчальні курси Києво-Могилянської академії XVIII століття. Семінар 1 (Ч2/3)* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/MoAsKYV6Urk?si=QSphdhdKDaefovM4>
- Давіденко, І. (2023, 2 листопада). *Українська філософія за радянських умов. Семінар 2 (Ч1/3)* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/HtlBS0Jyohc?si=M3wMJRe7KBh5buyV>
- Макаров, Ю. (2023, 22 березня). *Кого дуримо?* Український тиждень. <https://tyzhden.ua/koho-durymo/>

¹ Наразі теми формуються на основі заявок, які подавали ще перед першим семінаром. Проте запрошую всіх, хто бажає виступити, надсилати свої теми на мою електронну пошту: mykola.fedyay@gmail.com

- Потехін, А. (2023, 28 вересня). *Навчальні курси Києво-Могилянської академії XVIII століття. Семінар 1 (Ч3/3)* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/ih3Cgs69Kc4?si=c2EuOyHg4qAKkZDi>
- Федяй, М. (2023, 14 вересня). *Навчальні курси Києво-Могилянської академії XVIII століття. Семінар 1 (Ч1/3)* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/-4V4VMm3f1k?si=hfdk-wbkYY-G54ar>
- Шеремета, О. (2023, 16 листопада). *Українська філософія за радянських умов. Семінар 2 (Ч2/3)* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/H4W14PnNgSE?si=gSymKNE4lnde1PXV>
- Seminarium Historico-Philosophicum. (2023). *Домашня сторінка* [Facebook сторінка]. Отримано 15 листопада 2023, з <https://www.facebook.com/profile.php?id=100093359362193>

Одержано 16.11.2023

REFERENCES

- Babenko, B. (2023, September 20). *Educational courses of the Kyiv-Mohyla Academy of the 18th century. Seminar 1 (Part 2/3)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/MoAsKYV6Urk?si=QSphdhdKDaefovM4>
- Davidenko, I. (2023, November 2). *Ukrainian philosophy under Soviet conditions. Seminar 2 (Part 1/3)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/HtlBSOJyohc?si=M3wMJRe7KBh5buyV>
- Makarov, Y. (2023, March 22). *Who are we fooling?* [In Ukrainian]. The Ukrainian Week. <https://tyzhden.ua/koho-durymo/>
- Potiekhin, A. (2023, September 28). *Educational courses of the Kyiv-Mohyla Academy of the 18th century. Seminar 1 (Part 3/3)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/ih3Cgs69Kc4?si=c2EuOyHg4qAKkZDi>
- Fediai, M. (2023, September 14). *Educational courses of the Kyiv-Mohyla Academy of the 18th century. Seminar 1 (Part 1/3)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/-4V4VMm3f1k?si=hfdk-wbkYY-G54ar>
- Sheremeta, O. (2023, November 16). *Ukrainian philosophy under Soviet conditions. Seminar 2 (Part 2/3)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/H4W14PnNgSE?si=gSymKNE4lnde1PXV>
- Seminarium Historico-Philosophicum. (2023). *Home* [Facebook page]. Retrieved November 15, 2023, from <https://www.facebook.com/profile.php?id=100093359362193>

Received 16.11.2023

Mykola Fediai

Seminarium Historico-Philosophicum – a Place for Discussion

Description of *Seminarium Historico-Philosophicum* - an interdisciplinary humanitarian seminar, and a report on the first four meetings (29.06 - 15.11.2023) organized with the support of the *Sententiae* community.

Микола Федяй

Seminarium Historico-Philosophicum – майданчик для дискусії

Опис *Seminarium Historico-Philosophicum* - міждисциплінарного гуманітарного семінару, а також звіт про перші чотири зустрічі (29.06 - 15.11.2023), організовані за підтримки спільноти *Sententiae*.

Mykola Fediai, master of history, postgraduate student of the H. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Микола Федяй, магістр історії, аспірант Інституту філософії ім. Григорія Сковороди НАН України.

e-mail: mykola.fedyay@gmail.com
